

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2021

Veronika Čechová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Kulturní diplomacie jako součást krajanské politiky
ČR a její institucionální podoba**

Bakalářská práce

Autor práce: Veronika Čechová

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. David Emler Ph. D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. dubna 2021

Veronika Čechová

Bibliografický záznam

ČECHOVÁ, Veronika. *Kulturní diplomacie jako součást krajanské politiky ČR a její institucionální podoba*. Praha, 2021. 33 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. David Emler Ph. D.

Rozsah práce: 65 634 znaků

Abstrakt

Práce analyzuje kulturní aspekty české krajanské politiky, které jsou využívány k budování vztahu s Čechy žijícími v zahraničí a významně tak přispívají k udržování národní pospolitosti. Text je koncipován na třech základních bodech, jež se snaží komplexně postihnout významově velmi širokou oblast kulturní diplomacie. První kapitola je věnována deskripci teoretických konceptů a odborné terminologii, podle kterých se v následujících částech přistupuje k empirickému materiálu. Druhá kapitola se zaměřuje na konkrétní – v tomto případě – státní aktéry kulturní diplomacie. Pozornost je věnována Ministerstvu zahraničních věcí ČR, Stálé Komisi Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí a instituci Českých center, které vytvářejí celosvětovou síť, prezentující českou kulturu. Jednotlivé strategie a oblasti podpory jsou zkoumány analýzou oficiálních dokumentů a programů. Třetí kapitola pojednává o nestátních aktérech kulturní diplomacie. Jejím jádrem je deskripce České školy bez hranic Paříž a analýza jejího působení jak v privátním, tak ve veřejném prostoru. Práce se zkoumá nejen didaktické metody a efektivitu osvojení češtiny, ale i propojení nestátního aktéra se státem, tím, že se zaměří na legislativní ukotvení a finanční podporu ze strany České republiky. Spojení těchto tří perspektiv umožní ucelený obraz na strategie a metody kulturní dimenze krajanské politiky a jejího potenciálu.

Abstract

The thesis claims to analyse the cultural aspects of Czech kin-state politics which are used to build a functional relationship with Czechs living abroad and make a significant contribution to maintain the national unity. The text is conceived on three basic perspectives which try to comprehensively cover a very wide range of cultural diplomacy. The first chapter is devoted to theoretical concepts and related terminology, according to which the following sections approach the empirical research. The second chapter focuses on specific state actors of cultural diplomacy. Attention is paid especially to the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, the Standing Senate Commission on Compatriots Living Abroad and the Czech Centres which form a worldwide network presenting the Czech culture. The third chapter deals with non-state actors of cultural diplomacy. Its substance is a description of the Czech School without Borders Paris and an analysis of its activities in both private and public space. The work focuses not only

on didactic methods and the effectiveness of the acquisition of Czech but also on the very potential of cultural diplomacy.

Klíčová slova

Kulturní diplomacie, krajanská politika, Česká republika, soft power, národní identita, Česká škola bez hranic

Keywords

Cultural diplomacy, kin-state politics, Czech Republic, soft power, national identity, Czech school without borders

Title

Cultural Diplomacy as a Part of Expatriate Policy of the Czech Republic and Its Institutional Shape

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu doktoru Davidovi Emlerovi za odborné vedení, přínosné rady a velice ochotnou komunikaci. Velké díky patří paní ředitelce Lucii-Slavíkové-Boucher, jež byla ve svém volném čase ochotná konzultovat veškeré potřebné informace a umožnila mi tak nahlédnout na praktickou stránku zkoumané problematiky. Dále bych poděkovala panu doktoru Ondřejovi Matějkovi za inspirativní a profesionální vedení bakalářského semináře. V neposlední řadě děkuji Mgr. et Mgr. Martinovi Šmudlenzimu za cennou podporu a korekturu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Teoretický rámec	4
2. Státní instituce a oblasti podpory české kulturní diplomacie	9
3.1 Ministerstvo zahraničních věcí ČR a zastupitelské úřady.....	10
3.2 Stálá komise Senátu pro krajaný žijící v zahraničí	13
3.3 Česká centra	13
3. Česká škola bez hranic	15
4.1 Řídící spolek	16
4.2 Výuka v jednotlivých institucích	17
4.3 Legislativa a financování	19
Závěr	22
Summary.....	24
Seznam použité literatury	26

Úvod

Mobilita populace znásobená dynamickými globalizačními trendy hluboce proměnila strukturu národní sounáležitosti. Cizokrajné kulturní vzorce a prohloubení ideologické plurality postavily stát před nelehký úkol, a sice udržení národní jednoty i přes jeho teritoriální rozptýlení. Součástí zachovávání této pospolitosti je budování vztahu mezi mateřským státem a jeho krajany, čehož může být dosahováno pomocí politických, ekonomických, ale i kulturních prostředků. Diaspora státu v sobě nese důležitý potenciál, jež se díky podpoře ze strany mateřského státu stává velice přínosným z pohledu přítomnosti, ale také budoucnosti, jelikož může být předáván dalším generacím, a to včetně kulturních, ale také ekonomických a politických aspektů. Téma navíc nabývá na aktuálnosti z důvodu moderních trendů migrace, kdy krajané dobrovolně opouští zemi za účelem studia a nových pracovních zkušeností.

Bakalářská práce „Kulturní diplomacie jako součást krajanské politiky ČR a její institucionální podoba“ se zaměří na kulturní dimenzi krajanské politiky České republiky, jež propagací kulturních statků (jazyka, zvyků, dějinných zkušeností či společných hodnot) významně napomáhá k sounáležitosti národa, a lze ji tak považovat za efektivní reakci na problematiku zvýšené mobility. Cílem práce proto bude zanalyzovat působení mateřského státu na svou diasporu, jeho konkrétní nástroje a aktéry, čímž bude zodpovězena výzkumná otázka práce: *Jaké jsou kulturní strategie státu k udržení národní pospolitosti s krajany a kdo jsou hlavní aktéři české kulturní diplomacie?*

Otázka bude analyzována ze tří perspektiv. První část se zaměří na teoretické ukotvení vztahu mezi státem a diasporou, přičemž uvede konceptualizaci souvisejících pojmů (*soft power*, kulturní diplomacie, sounáležitost národa) a hlavní charakteristiku tohoto vztahu, vycházející z principů národní identity. Druhá kapitola naskytne empirický výzkum českých státních institucí, které kulturní diplomacii vykonávají a podílejí se tak na tvorbě krajanské politiky. Zaměří se na Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV ČR), na Stálou Komisi Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí a na příspěvkovou organizaci MZV ČR Česká centra. Jejich strategie budou přiblíženy analýzou konkrétních programů (Koncepce jednotné zahraniční prezentace České republiky, Program podpory českého kulturního dědictví a Strategie Českých center pro rok 2020–2023) a oblastí podpory. Třetí kapitola bude věnována případové studii České školy bez hranic, jakožto reprezentantovi nestátních institucí šířících českou kulturu za státními hranicemi.

Organizace vzdělává žáky s českým původem i přes to, že jsou od své mateřské země teritoriálně vzdáleni, a výukou českého jazyka v nich buduje vztah k České republice. Analýza zároveň naskytne propojení s druhou částí tím, že nastíní, do jaké míry je instituce podporována státními činiteli, zejména Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Ministerstvem Školství, mládeže a tělovýchovy.

Při deskripci bude čerpáno z českých i zahraničních zdrojů. Z českého prostředí se dlouhodobě otázce české diaspory v zahraničí věnovali Stanislav Brouček z Etnologického ústavu Akademie věd ČR a Tomáš Grulich, bývalý předseda Stálé Komise Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí, jejichž díla byla pro vypracování práce nepostradatelná a poskytla ucelený obraz o historii české diaspory a jejím vývoji do dnešní doby. Oba autoři se navíc věnují dosavadním postojům a strategiím, které Česká republika využívá k udržování vztahu s krajany, a přináší jejich strukturovanou kritiku.¹ Velkým přínosem byly zároveň informace poskytnuté během rozhovoru s předsedkyní spolku Česká škola bez hranic paní Lucií Slavíkovou-Boucher², která se problematikou Čechů žijících v zahraničí dlouhodobě zabývá a je s ní v každodenním kontaktu, takže nám mohla poskytnout „praktický“ pohled na její metody, ale i výhody a nedostatky. Zároveň jsme s jejím laskavým svolením mohli čerpat i z interních zdrojů instituce, které se staly velice podstatnými zejména pro třetí kapitolu.

Analýza státních aktérů a jejich strategií bude provedena na základě primárních pramenů, zejména jejich oficiálních dokumentů, které se krajanské politiky týkají. Tyto dokumenty jsou volně dostupné na webových stránkách jednotlivých institucí a jedná se většinou o ročenky, výroční zprávy a schválené programy a strategie, zároveň bude čerpáno z vládních dokumentů a zákonů.

Odborná literatura povětšinou propojení kulturní diplomacie a krajanské politiky pomíjí, jelikož se věnuje buď čistě národní soudržnosti a jejímu kontextu ve společenských vědách anebo konkrétním oblastem národní identity, jejichž naplnění je pro soudržnost národa nezbytné, např. jazyk, dějinná zkušenost či společné hodnoty. Literatura, ze které jsme vycházeli v teoretické části, nám umožnila nahlédnout na

---

¹ Stanislav Brouček, „Zahraniční Češi z domácí perspektivy“, in *Češi - národ bez hranic: výběr textů a diskuse ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí* (Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011), <https://ndk.cz/view/uuid:e09c1da0-6b0b-11e8-8470-005056827e52?page=uuid:2788a6f0-8931-11e8-ad64-005056825209>; Stanislav Brouček et al., *Migrace z České republiky po roce 1989 v základních tematických okruzích* (Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2017); Stanislav Brouček, *Česká republika a diaspora: Co bylo a co bude?* (Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2019); Tomáš Grulich, „Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a její vnímání českou společností“, in *Mezinárodní konference Heritage schools and diaspora* (Senát PČR: Česká škola bez hranic z. s., 2015).

² Rozhovor s paní Lucií Slavíkovou-Boucher byl uskutečněn telefonicky 11. dubna 2021.

fenomén národní identity a s ním i na teorii o pospolitost národa, čímž se pro nás stala výchozím bodem dané problematiky. Uvedme dva stěžejní tituly: *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy* Thomase Eriksena³ a *Představy společnosti: Úvahy o původu a šíření nacionalismu* od Benedicta Andersona⁴, jejichž přední stránkou je zejména vymezení teoretických pojmů a jejich ukotvení v historických, ale i aktuálních trendech (migrace, nacionalismus, národní pospolitost, konstrukce identity aj.).

Propojení státu a veřejnosti se z pohledu diplomacie z českého prostředí věnuje *Veřejná diplomacie* od Jany Peterkové⁵, jež umožňuje nahlédnout na strategie *soft power*, které země využívá k šíření svého dobrého jména v zahraničí, a uvádí tak stěžejní principy zahraniční politiky státu. O poznatky uvedené knihy se částečně opírá *Kulturní diplomacie – Francouzská zkušenost* od Elišky Tomalové⁶, jež téma uchopuje z pohledu kulturní dimenze a věnuje se jejím jednotlivým částem, zejména historii, institucionální struktuře a jednotlivým oblastem podpory. Titul se stal významným zdrojem inspirace pro tuto bakalářskou práci, jelikož se kromě aktuální podoby kulturní diplomacie v České republice věnuje i jejímu propojení s krajanskou politikou, tak jak si to klade za cíl tato práce.

Úskalí práce se objevila zejména v její první části – tedy konceptualizaci pojmů. Termíny jako národ, kultura či identita lze definovat podle široké škály přístupů a jejich vymezení je z tohoto důvodu komplikované. I přestože jsme se snažili zahrnout množství doplňujících informací do poznámek pod čarou, jsme si vědomi, že teoretické vymezení pojmů by mohlo být obsáhlejší. Zároveň je třeba objasnit, proč jsme si k empirickému výzkumu třetí kapitoly (tedy nestátních subjektů) vybrali pouze jednoho reprezentanta. Naším cílem bylo prozkoumat, na jakých principech nestátní instituce fungují, rozhodli jsme se proto pro případovou studii jednoho vzorku, jenž je vhodným představitelem této skupiny (zdůvodnění výběru je obsaženo v textu). Výsledky případové studie sice nelze generalizovat na celou skupinu nestátních institucí, nicméně poskytnou vhled do ostatních případů a umožní hloubkový popis a analýzu v celé šíři problematiky.

---

³Thomas Hylland Eriksen, *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012).

⁴Benedict Anderson, *Představy společnosti: úvahy o původu a šíření nacionalismu* (Praha: Karolinum, 2008).

⁵Jana Peterková, *Veřejná diplomacie* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008).

⁶Eliška Tomalová, *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008).

1. Teoretický rámec

Přestože sounáležitost států byla v historii upevňována různými společenskými a politickými procesy (v Evropě teorie o vzniku společného sovětského či jugoslávského národa, v USA pak teorie homogenní společnosti, tzv. *melting pot*⁷), byla globalizací vystavena před nové výzvy, až hrozby.⁸ Plošná digitalizace, globální cirkulace produktů a mobilita obyvatelstva zapříčinily, že jsou krajané stále více konfrontováni cizokrajnými kulturními vzorci, normami či mentalitou. K tomuto procesu výrazně přispěla i mediální konvergence vedoucí k homogenizaci národních kultur.⁹ Především prostorová konvergence vyústila v překračování teritoriálních hranic a v důsledku i k mísení kultur jednotlivých států, čímž byla narušena role společenské struktury, hranic a národní příslušnosti¹⁰. Stát tak pocítil větší potřebu důvěryhodných zdrojů a pevnějších partnerství s dalšími aktéry, kteří by napomohli v budování vztahu s krajany.¹¹

Aktivity států, které jsou provozovány za účelem spolupráce a podpory diaspory v zahraničí, jsou souhrnně nazývány krajanská politika, v českém prostředí se setkáme s terminologií „mateřský stát“ a „krajan“, cizojazyčné zdroje využívají termínů *kin-state* a *kin-minority*. Krajanská politika vychází z principu respektu etnické, kulturní, jazykové a náboženské identity jedince, jenž je deklarován Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin přijatou 1. února 1995 ve Štrasburku.¹² Signatářské státy se zavázaly mimo jiné k vytváření vhodných podmínek ke kulturní rozmanitosti, která má být chápána nikoliv jako zdroj rozdělení společnosti, ale jako faktor jejího obohacení. Tento postup mateřským státům umožňuje přijímat opatření vedoucí k podpoře kultury,

---

⁷ *Melting pot*, tedy metafora tavicího tyglíku byla použita v divadelní hře Israela Zangwilla, a chápala Američany jakožto přistěhovalce cizích národů přetavené v novou lidskou rasu. Zdroj: Eriksen, *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*, 47.

⁸ Bruce Gregory, „Public diplomacy: sunrise of an academic field“, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1. března 2008): 285.

⁹ Václav Moravec dělí mediální konvergenci na čtyři typy: technologickou (jeden přístroj obsahuje více médií), uživatelskou (publikum se aktivně podílí na tvorbě obsahu médií; tzv. participační kultura), výrobní (vyšší nároky na univerzálnost novináře) a prostorovou (šíření médií napříč zeměmi, nadnárodní charakter, ovlivňování kultur). Zdroj: Václav Moravec, *Média v tekutých časech: konvergence audiovizuálních médií v ČR* (Academia, 2016).

¹⁰ Václav Štětka, *Mediální integrace národa v době globalizace* (Brno: Masarykova univerzita, 2007), 122.

¹¹ Proměna diplomatické sféry může být také nazývána Diplomacie 2.0, přičemž název odkazuje na termín Web 2.0 – tedy na proměnu internetového prostředí ze starého světa webových stránek na novou podobu – interaktivní sociální média, kdy obsah tvoří sami uživatelé (blogy, sociální sítě, internetové encyklopedie). Zdroj: Nicholas J. Cull, „WikiLeaks, Public Diplomacy 2.0 and the State of Digital Public Diplomacy“, *Place Branding and Public Diplomacy* 7, č. 1 (2011): 1–8.

¹² Rámcová úmluva Rady Evropy ze dne 1. února 1995 o ochraně národnostních menšin, H (95) 10, 1. února 1995. <https://rm.coe.int/16800c10cf> (staženo 12. března 2021).

jazyka, náboženství a vzdělávání svých krajanů v zahraničí, čímž je mezi nimi a státem udržován pevný vztah.

Vztah krajana a mateřské země vyplývá z principu společné národní identity,¹³ tedy příslušnosti k danému národu¹⁴: „Osobité a uvědomělé kult. a polit. společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území. Jednotlivé n. se vymezují 3 hledisky (dimenzemi), kult., polit. a psychol. Jde tedy o trojrozměrný pojem (v němčině *Kulturnation*, *Staatsnation* a *Bewusstseinsnation*).“¹⁵ Pro kulturní dimenzi je však charakteristická konceptuální roztříštěnost, jelikož samotný pojem „kultura“ může nabývat různých podob a významů: „Kultura vystupuje v podobě: a) výtvorů lidské práce (artefaktů), b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorů), c) idejí (kognitivních systémů), d) institucí organizujících lidské chování.“¹⁶ Kromě toho, že termínem kultura můžeme formulovat výsledky lidské činnosti (a to jak v podobě materiální, tak v podobě duchovní), označujeme jím typ chování určité společnosti, podle kterého je pak umožněno zkoumat a porovnávat jednotlivé sociokulturní systémy. Tato práce bude chápat kulturu jako efektivní nástroj k udržování identity národa¹⁷, jež je založena na společných kulturních hodnotách (jazyku, dějinné zkušenosti, pocitu

---

¹³ Stanislav Brouček, „Zahraníční Češi z domácí perspektivy“, in *Češi – národ bez hranic: výběr textů a diskuse ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí* (Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011), 51.

¹⁴ Studium národní identity je však ve své podstatě velice komplikovaným a komplexním jevem, což dokazuje mimo jiné i výčet vědeckých disciplín, které se tématem národní identity zabývají. Mezi nimi lze jmenovat etnologii, etnografii, psychologii, sociologii, antropologii, etnolingvistiku, historii či politologii. (Jan Průcha, *Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů* (Praha: Portál, 2004), kap. 2). Pro usnadnění teorie o národní identitě si představme pestrou škálu teoretických uchopení, jež je omezena dvěma protichůdnými kontradikcemi – primordialistickým přístupem a modernistickým přístupem. Zastánci primordialistických premis považují národ, národní identitu a etnicitu za předem danou přirozenost, *ex nihilo* (Šatava, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace*, (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009), 23), se kterou se člověk rodí a jejíž charakter nelze ovlivnit, je tedy stabilní v čase i prostoru. (Průcha, *Interkulturní psychologie*, 121). Naopak modernistické premisy národní identitu za formovatelnou, a tak s ní bude pracovat i tato práce (Tomáš Hirt, „Přehled nejasností spjatých s konceptem etnicity v perspektivě post-barthovských přístupů“, *AntropoWebzin*, č. 2–3 (2007): 8). Termín národ je ve společenských vědách chápán jakožto sociální konstrukt, etnickou organizací tedy nelze považovat čistě za genetickou záležitost (Eriksen, *Etnicita a nacionalismus*, 32). „*Je to politické společenství vytvořené v představách – jako společenství ze své podstaty ohraničené a zároveň suverénní. Jde pouze o představu proto, že příslušníci ani toho nejmenšího národa nikdy nepoznají většinu ostatních jejich příslušníků, nikdy se s nimi nesetkají a ani o nich neuslyší. Přesto v představách všech přetrvává obraz jejich soundážitosti.*“ (Anderson, *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*, 21–22).

¹⁵ „Národ“, Sociologická encyklopedie, <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1rod> (staženo 21. dubna 2021).

¹⁶ „Kultura“, Sociologická encyklopedie, <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura> (staženo 29. března 2021).

¹⁷ Tomáš Hirt, „Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu“, *AntropoWebzin*, č. 2–3 (2007): 27. (staženo 28. ledna 2021).

sounáležitosti)¹⁸, přenášených pomocí příběhů, symbolů, populární kultury, literatury a dalších tradic.¹⁹

Národní identita jedinci přináší nejen možnost seberealizace a společenského obohacení, ale je i jeho nedílnou součástí, ovlivňující (vědomě i podvědomě) jeho chování, sebevnímání a postavení v síti sociálních vztahů a rolí.²⁰ Z tohoto důvodu by mělo být pro stát působení na národní identitu jedince chápáno jako jedna z cest k národní pospolitosti. Eriksen tuto sounáležitost chápe jako identifikaci se s určitou skupinou lidí, ale zároveň i vymezení se vůči těm, kteří do této skupiny nepatří – dichotomizací.²¹ Vymezení „My vs. Oni“ vysvětluje na základě metafory převrácené ledničky (*an inverted refrigerator*): aby spotřebič udržel vevnitř chlad, musí produkovat teplo, které vypouští ven. Národy podle něj fungují na stejné bázi, jen s převrácenými hodnotami – vůči exteriéru se chovají chladně, ale uvnitř komunity udržují vzájemné vřelé vztahy.²² Podle Andersona pocit sounáležitosti či pospolitosti patří k základním potřebám jedince, spolu s příležitostí jednohlasu (podmíněným sdíleným jazykem) a fyzickým zhmotněním těchto představ (pomocí symbolů, uměleckých děl a dalších kulturních předmětů)²³, Česká republika tuto myšlenku propojení národa a kultury vyjadřuje preambulí české Ústavy: „My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku, (...), odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství (...)“²⁴

Kulturní sféra krajanské politiky je agendou kulturní diplomacie, jež je ovlivněna především dvěma trendy, a sice směřováním zahraniční politiky a postoji státu ke kultuře. Je typickým příkladem *soft power*, snaží se tedy preference získat nikoliv pomocí vynucovacích prostředků, ale pomocí přitažlivosti pro potencionální podpůrce, přičemž

---

¹⁸ Sociologická encyklopedie, „Národ“.

¹⁹ Chris Baker, *Slovník kulturních studií* (Praha: Portál, 2006), 130.

²⁰ Romana Trusínová, „Hierarchie sociálních identit – které sociální identity jsou pro Čechy důležité?“, in *Národní identity a identifikace: Česká republika – Visegrádská čtyřka – Evropská unie* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., 2015), 13.

²¹ Eriksen, *Etnicita a nacionalismus*, 59.

²² Thomas Hylland Eriksen, „Risking Security: Paradoxes of Social Cohesion“, *Social and Cultural Anthropology*, Vrije Universiteit Amsterdam 2005, 18. <https://research.vu.nl/en/publications/risking-security-paradoxes-of-social-cohesion> (staženo 31. ledna 2021).

²³ Benedict Anderson, *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism* (London: Verso, 1983), 130–31. Cit. in: Šatava, *Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace*, 29.

²⁴ Preambule ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění účinném k 15. únoru 2021.

hlavním cílem je „šíření dobrého jména země v zahraničí“.²⁵ Nástrojem kulturní diplomacie je pravdivá komunikace, která ji odlišuje od propagandy. Oba koncepty sice mají v zájmu působit na širokou veřejnost s cílem propagace zahraničněpolitických cílů své země, nicméně kulturní diplomacie tak dosahuje pomocí dialogu, propaganda nikoliv.²⁶ Oboustranná komunikace tak přispívá nejen k budování kvalitního vztahu s diasporou, ale v důsledcích podporuje i mír, prosperitu a bezpečnost.²⁷

Kulturní diplomacie (jakožto součást diplomacie veřejné) je protipólem diplomacie tradiční, a proto nemusí být realizována pouze na mezivládní úrovni. Z tohoto důvodu aktérem veřejné diplomacie nebývá pouze stát²⁸, ale i nevládní subjekty²⁹ (nestátní organizace, soukromé společnosti, dobrovolné spolky i jednotlivci), kteří dohromady vytváří pomyslnou síť kontaktů, tzv. *Network Diplomacy model*.³⁰ Jednotlivé uzle představují aktéry kulturní diplomacie a pomocí spojovacích nití je jim umožněna vzájemná komunikace a koordinace výše zmíněných cílů. Právě tato spolupráce, stejně jako naslouchání, organizace veřejných agend a zodpovědnost za důsledky politických rozhodnutí vedou k porozumění odlišným kulturám, názorům a postojům, což aktérům umožňuje prosazování vlastních hodnot, zájmů a realizaci přínosných vztahů s krajany.³¹ Nye toto mocenské rozptýlení připodobňuje k „trojrozměrným šachům“³² (*tridimensional chase game*), ve kterých již nelze hovořit o „jednoduché“ hře proti jednomu soupeři, ale je nutno počítat s dalšími aktéry ovlivňujícími hru o moc.

Pro Českou republiku je "krajanem každý cizinec, který má prokazatelně český národnostní původ, nebo je dítětem rodiče s českým národnostním původem, nebo dítětem dítěte rodiče s českým národnostním původem"³³, přičemž prokazatelný český původ je chápán jako „(...) příslušnost k české národnostní menšině v zahraničí je vymezení etnické, nikoliv teritoriální a prokazuje se potvrzením MZV vydaným na

---

²⁵ „Veřejná diplomacie“, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/index.html (staženo 28. března 2021).

²⁶ Tomalová, *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*, 19.

²⁷ Brígida Rocha Brito, „Hard, soft or smart sower: conceptual discussion or strategic definition?“, *Janus.Net: e-Journal of International Relations* 1, č. 1 (2010): 113.

²⁸ Samotné slovo stát v tomto případě generalizuje celý státní aparát, ve kterém jsou zahrnuti zástupci zákonodárných sborů, diplomaté a další členové zahraničních výborů, zaměstnanci Ministerstva zahraničí a další státní aktéři.

²⁹ Peterková, *Veřejná diplomacie*, 13.

³⁰ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 15.

³¹ Gregory, „Public Diplomacy“, 276.

³² Mario De Martino, „Soft Power: Theoretical Framework and Political Foundations“, *Przeгляд Europejski* 2020, č. 4 (14. prosince 2020): 13.

³³ Usnesení vlády České republiky č. 1014/2014 o Zásadách politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí, (2014). <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/krajan.asp> (staženo 3. února 2021).

základě listinných dokladů svědčících o českém původu žadatele³⁴. Dle informací Ministerstva zahraničí České republiky (MZV ČR) krajanská komunita čítá asi dva milióny lidí, mezi kterými jsou nejen několikáté generace vystěhovalců, ale i mladí Češi, kteří odchází do ciziny za studiem, prací a novými zkušenostmi.³⁵ Pro naší práci bude dostačující považovat krajanskou komunitu za ucelenou skupinu splňující „podmínku českého původu“, nicméně při hlubší analýze vztahu mateřské země a krajana by bylo nezbytné přihlídnout na historické pozadí migrace, na její příčiny a teritoriální rozptýlení.³⁶

Role mateřské země v budování vztahu s diasporou je dána na jedné straně fází akulturace krajana, na druhé straně strategií, kterou stát zvolí.³⁷ Tyto strategie lze přiblížit McClellanovou komunikační pyramidou, která je rozděluje na pět fází: povědomí, zájem, znalost, zdůvodnění a akce.³⁸ Cílem strategií je pozitivní percepce publikem, která posléze umožňuje jejich pevnější pouto, shodu ohledně názoru na světové dění či snazší prosazování společných zájmů. Nástroji, které jsou k tomuto účelu využívány jsou různé aktivity související s kulturou: vzdělávací, výměnné a akademické programy, budování kulturních center, přednášky, semináře, ale i difuze informací v cizích jazycích. Tomalová tyto oblasti kulturní diplomacie rozděluje na následující: výměna různých osobností kulturního života (vědců, umělců), podpora školních institucí v zahraničí, zahraniční vysílání, podpora překladu, akademické výměny, zřizování kulturních center a podpora krajanských spolků.³⁹

Kulturní působení, udržování národní identity a vzájemný dialog umožňuje vytváření pevného vztahu krajana ke své domovině, kterému by neměla zabránit ani teritoriální vzdálenost, ani střet s cizími kulturami. Tato spolupráce dává státu možnost rozsáhlejší prezentace svého jména, a měla by proto být nepostradatelnou součástí jeho zahraniční politiky. Kromě získávání partnerů v zahraničí, snazšího prosazování zájmů a vědecké spolupráci zmiňme i hlavní nepřímé důsledky zmíněných postupů. Mezi významné dopady patří bezpochyby ty finanční, tedy transfer peněz a zboží ze zahraničí

---

³⁴ Ibid.

³⁵ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, *Česká diplomacie 2019* (Praha: 2020), 16. https://www.mzv.cz/file/3909887/ceska_diplomacie_2019.pdf (staženo 21. března 2021).

³⁶ Viz např. Brouček et al., *Migrace z České republiky po roce 1989 v základních tematických okruzích*, 19–33.

³⁷ John W. Berry, „A critique of critical acculturation“, *International Journal of Intercultural Relations* 33, č. 5 (1. ledna 2009): 366.

³⁸ „Public Diplomacy in the Context of Traditional Diplomacy“, Michael McClellan (2004), <http://www.publicdiplomacy.org/45.htm> (staženo 28. března 2021).

³⁹ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 25–28.

(tzv. remittance), potažmo vůle investorů vkládat své finanční prostředky do propagované země. Finance, které krajané posílají do České republiky se dlouhodobě zvyšují a příznivě se tak podílejí na státním rozpočtu. Dalším důsledkem může být snížení rizika odlivu kvalifikovaných odborníků (tzv. *brain drain*) a zároveň přilákání vědců, akademiků a dalších odborníků z jiných zemí. (tzv. *brain gain*).⁴⁰

2. Státní instituce a oblasti podpory české kulturní diplomacie

Aktuální podoba kulturní diplomacie se datuje od vzniku samostatné České republiky, zejména pak na počátku 21. století. Příčinou tohoto opoždění oproti západním zemím byla nutná transformace politického režimu po pádu východního bloku.⁴¹ Propojení veřejné diplomacie a kultury nicméně sehrálo důležitou roli i v dobách dřívějších – vývoj kulturní diplomacie víceméně kopíroval linku vývoje historického a politického. Do roku 1989 proto trendy musely odpovídat ideologickým požadavkům komunistické strany a jejich rétorika se soustředila především na země východního bloku. Za tímto účelem byla vytvořena např. Kulturní a informační střediska (KIS), propagující činnost ČSSR díky organizaci kulturních akcí, přednášek, koncertů či literárních večerů. Vyžadovaná politická zaujatost těchto středisek je patrná z vyhlášky o jejich založení (1988): „Cíle a úkoly KIS spočívají v napomáhání upevňování tradičního přátelství a všestranné spolupráce mezi ČSSR a SSSR, bratrské součinnosti KSČ a KSSS, rozsáhlému seznamování sovětské veřejnosti se zahraniční a vnitřní politikou ČSSR, se zkušenostmi ze socialistické výstavby, s úspěchy v rozvoji československé kultury a umění, školství, vědy a techniky, se životem československého lidu“⁴².

Po rozpadu sovětského bloku a vzniku samostatné Československé republiky se politické reprezentaci otevřela svobodná cesta k reorganizaci státního aparátu a s ní i k rozvoji kulturní diplomacie. Jelikož se ale prioritní stala právě rozsáhlá změna dosavadního systému, k budování aktivní kulturní diplomacie již nezbylo dost prostoru.

---

⁴⁰ *Brain drain* nemusí být nutně pro stát fatální, ale měl by být vykompenzován jevem *brain gain*. V případě, že jsou tyto dva trendy v rovnováze, tuto harmonii nazýváme *brain exchange*. Viz Thomas Straubhaar, „International Mobility of the Highly Skilled: Brain Gain, Brain Drain or Brain Exchange“, *HWWA Discussion Paper*, č. 88 (jaro 2000): 8.

⁴¹ Jana Peterková, „Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky“, *Mezinárodní vztahy / International Relations* 43, č. 2 (jaro 2008): 17.

⁴² Vyhláška č. 129/1988 Sb. o dohodě mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o vytvoření a činnosti Kulturního informačního střediska Československé socialistické republiky v Sovětském svazu, (1988).
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-129/zneni-19880411> (staženo 1. února 2021).

Veškeré plány propagace státu proto „měly téměř výlučně resortní charakter, byly úzce specializované a s omezenou dobou životnosti“⁴³. Přelom nastal v roce 1993, kdy se evropské země s novou podobou České republiky mohly mimo jiné seznámit díky nově vzniklým Českým centrům, jež jsou dodnes aktivními prosazovateli české veřejné diplomacie. Dalšími důležitými státními institucemi věnující se krajanské problematice skrz kulturní diplomacii jsou orgány státní správy, ministerstva, komise, úřady a oddělení a budou je analyzovat následující podkapitoly.

3.1 Ministerstvo zahraničních věcí ČR a zastupitelské úřady

Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV ČR) působí jako vykonavatel centrální administrativy a styčný bod kulturní diplomacie. Z důvodu formulování zahraniční politiky v kulturní oblasti byl ministerstvem zřízen Odbor veřejné diplomacie (dříve nesoucí název Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci)⁴⁴, který nejen udává směr kulturní diplomacie, ale zároveň zajišťuje zapojení jednotlivých potencionálních subjektů do její činnosti. Do agendy spadá koordinace bilaterálních a multilaterálních styků v zahraničí, organizace prezentačních akcí, posilování diskuse o zahraniční politice ČR či koordinace zastupitelských úřadů.⁴⁵

Zastupitelské úřady jsou organizačními útvary MZV ČR a vykonávají svou funkci dle specifických pravidel zakotvených v legislativním rámci ČR, především se řídí Zákonem č. 150/2017 Sb., o Zahraniční službě. Zároveň dodržují principy Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích, která jim zakazuje vykonávání obchodní činnosti za účelem zisku. Zastupitelské úřady vyřizují s krajany nejen administrativní záležitosti, ale zároveň mohou být nápomocné při řešení komplikací při pobytu v zahraničí (ztráta cestovního dokladu, dopravní nehoda, zranění a další). Taktéž jsou zprostředkovateli peněžních darů, které na projekty krajanských spolků vyčleňuje Česká republika.⁴⁶ Zastupitelské úřady se liší vykonávanou činností, podle které je lze rozdělit do pěti kategorií (v závorce je vždy uveden počet úřadů k roku 2019): velvyslanectví (91), stálé

---

⁴³ Peterková, „Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky“, 17.

⁴⁴ Původně byl v roce 2000 založen *Odbor komunikační strategie*, jehož hlavní cíl byla komunikace o přijetí ČR do EU. V roce 2005 byl odbor přejmenován na *Odbor zahraniční prezentace*, který byl později sloučen s *Odborem kulturních a krajanských vztahů*. Spojením těchto dvou odborů vznikl v roce 2007 *Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci*, nicméně ten byl po 4 letech zrušen a kompletně nahrazen *Odborem pro veřejnou diplomacii*.

⁴⁵ „Veřejná diplomacie“, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

⁴⁶ V roce 2020 byly krajanským spolkům poskytnuty peněžní dary ve výši 21 miliónů Kč. Zdroj: „Peněžní dary krajanským spolkům v roce 2020“, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_do_zahranici/penezni_dary_krajanskym_spolkum_v_roce_3.html (staženo 4. dubna 2021).

mise a delegace (7), generální konzuláty (19), konzulární jednatelství (4) a zastupitelské úřady jiného typu (2: Česká ekonomická a kulturní kancelář Tchaj-pej a Styčný úřad Ramalláh).

Spolupráci s kraji dále prohlubuje Oddělení zvláštního zmocněnce pro krajské záležitosti sídlící v ČR. Úřad spadá pod MZV ČR a jeho náplní je sestavování vzdělávacího programu pro kraje, komunikace s komunitou a pracovní výjezdy do zahraničí. Na základě diskusí a setkávání s kraji a krajskými spolky jsou pak poskytovány finanční dary na „kulturní projekty krajských spolků, případně na údržbu a opravu krajských škol, kulturních zařízení a drobných památek“⁴⁷. Od roku 2019 vykonává pozici zvláštního zmocněnce pro krajské záležitosti Mgr. Jiří Krátký, M.A.

Dle Ministerstva zahraničních věcí ČR není potenciál spolupráce s kraji žijícími v zahraničí zcela využitý, a proto se kulturní diplomacie České republiky snaží využít množství metod, aby svůj pozitivní obraz u krajanů posílila.⁴⁸ Za účelem vytvoření jednotného prvku, který by stanovil, jakým způsobem má být Česká republika projektována v zahraničí, byl MZV ČR vydán dokument „Koncepte jednotné prezentace České republiky“, který mimo jiné připomíná, že tradiční způsob propagace (na základě piva, hokeje a broušeného skla) nestačí a je třeba investovat více úsilí do vědy, výzkumu a komerčních aplikací. Dokument se věnuje jednotlivým oblastem, pomocí kterých má být země propagována, a zahrnuje i spolupráci s krajskou komunitou, jež může být dle MZV ČR přínosná v rozvoji politických, obchodních, kulturních či vědeckých styků. Zároveň má být věnována maximální pozornost kulturnímu odvětví, které zahrnuje kromě umělecké tvorby i historii a přírodní krásy může být velkým přínosem i pro další generace. Cílů kulturní diplomacie má být dosahováno pomocí „pořádání koncertů významných hudebních těles či koncertů z děl významných klasických i soudobých českých hudebních skladatelů, výstav děl našich předních historických i současných umělců, divadelních představení“⁴⁹, ale také prezentací země na konferencích, seminářích a veletrzích.

---

⁴⁷ „Krajané“, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, <https://www.mzv.cz/krajane> (staženo 12. dubna 2021).

⁴⁸ Ministerstvo Zahraničních věcí České republiky, „Koncepte jednotné zahraniční prezentace České republiky“, (2019), 9. https://amsp.cz/wp-content/uploads/2019/08/Aktualizace-koncepce-jednotn%C3%A9-prezentace-%C4%8CR-ma_ALBSBCSGPT52.pdf (staženo 11. března 2021).

⁴⁹ Ibid., 8.

Kontakt s krajany prostřednictvím vzdělávacích programů a kulturních aktivit nadále zajišťuje „Program podpory českého kulturního dědictví“.⁵⁰ Je schvalován vládou na 5 let a skládá se ze dvou částí: „Krajanského vzdělávacího programu“ a „Lektorátů Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí“. „Primárním cílem je šířit a udržovat český jazyk a kulturu za hranicemi republiky.“⁵¹

Krajanský vzdělávací program je aktivitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) ve spolupráci s Domem zahraniční spolupráce, MZV ČR a Ministerstvem zdravotnictví. Náplní programu je vysílání učitelů českého jazyka ke krajanským komunitám. Výukovými metodami a aktivním kontaktem s češtinou může být zájemcům těchto komunit zajištěno udržování české identity a přehled o dění v ČR. Tato metoda funguje i v opačném směru – učitelé z krajanských komunit mohou využít dvoutýdenního kurzu výuky českého jazyka, aby se vzdělali v oblasti metodiky výuky a po svém návratu do komunity mohli využít nově nabytých znalostí. Krajanský vzdělávací program se neorientuje pouze na učitele, ale i na krajany samotné, kterým nabízí stipendijní místa ke studijním pobytům na veřejných vysokých školách v ČR (zaměřeno především na studenty oborů: čeština pro cizince, učitelství českého jazyka a literatury, historie a podobným) a k čtyřtýdenním jazykovým kurzům pro veřejnost. Součástí programu je i finanční podpora projektů krajanských komunit prostřednictvím peněžních darů, což spadá do agendy zmocněnce pro krajanské záležitosti.

Šíření českého jazyka a kultury je ze strany státu podporováno i vysíláním lektorů na zahraniční vzdělávací instituce. Prostřednictvím výuky jazyka, pořádání filmových klubů, výstav, sportovních akcí a dalších všestranných aktivit se studenti seznamují s reáliemi České republiky, zároveň se touto spoluprací prohlubují vztahy mezi ČR a zahraničními partnery. Kandidáti jsou vybíráni Komisí pro lektoráty Programu podpory českého kulturního dědictví (skládá se ze zástupců MZV ČR, MŠMT, Domu zahraniční spolupráce a odborníků v oblasti českého jazyka a literatury) a zpravidla do ciziny odjíždí na jeden školní rok.

Kromě Ministerstva zahraničních věcí ČR působí v zahraničí i organizace Ministerstva průmyslu (CzechTrade, CzechInvest), Ministerstva pro místní rozvoj (CzechTourism), Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (České školy bez hranic)

---

⁵⁰ „Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí“, Dům zahraniční spolupráce, <https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici> (staženo 2. dubna 2021).

⁵¹ Ibid.

a Ministerstva kultury. Informování o dění v ČR v zahraničí má pak na starosti rozhlasové vysílání Radia Prague International (televizním vysíláním prozatím země nedisponuje), které zprávy podává v několika světových jazycích a cílí především na české občany žijící za hranicemi republiky.⁵²

3.2 Stálá komise Senátu pro krajaný žijící v zahraničí

Komunikace s krajaný, spolky, českými školami v zahraničí a dalšími nevládními subjekty je součástí agendy Stálé komise Senátu Parlamentu České republiky pro krajaný žijící v zahraničí, založené v roce 1996. Orgán iniciuje změny, které by krajanským spolkům usnadnily činnost (zejména v otázce certifikace) a dlouhodobě podporuje navýšení finančních prostředků ze státního rozpočtu na podporu krajanů.⁵³ Z legislativní oblasti se Komise snaží prosadit možnost korespondenční volby pro krajaný, nicméně tato možnost zatím v České republice nebyla schválena. Orgán je složen ze zvolených senátorů, v čele s předsedou (Tomáš Czernin), místopředsedy a ověřovateli, a poradního sboru, který se skládá z představitelů ministerstev, zástupců krajanských spolků a médií, a nese název Konzultativní rada. Komise se aktivně zapojuje do krajanské problematiky spoluprací s Etnologickým ústavem Akademie věd ČR, MZV ČR a s Českými školami bez hranic. Oslovuje tak českou novodobou diasporu, zároveň pořádá kulaté stoly a konference související s otázkou Čechů v zahraničí. Příkladem mohou být konference „Heritage schools and diaspora“ (2015), „Diaspora jako partner mateřského státu“ (2016) či „Networking (novodobé) české diaspory“ (2017).

3.3 Česká centra

Klíčovým institucionálním aktérem české kulturní diplomacie je síť Českých center, příspěvková organizace Ministerstva zahraničních věcí ČR. Má 26 poboček, které „jsou integrální součástí české zahraniční politiky, prosazují hodnotová stanoviska formulovaná v preambuli Ústavy České republiky a jsou stěžejním nástrojem kulturní diplomacie v rámci diplomacie veřejné, jejímž posláním je šíření a podpora dobrého jména České republiky ve světě a posilování kulturních vztahů mezi zeměmi“⁵⁴.

---

⁵² Peterková, „Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky“, 19.

⁵³ Senát Parlamentu České republiky, „Stálá komise Senátu PČR pro krajaný žijící v zahraničí“, (b.r.), <https://csbh.cz/wp-content/uploads/2020/07/Senat.pdf> (staženo 3. března 2021).

⁵⁴ Česká centra, „Strategie Českých center 2020–2023“, (b.r.), https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/czechcentres.cz/statamic/downloads/about_us/strategie-ceskych-center-2020-2023.pdf (staženo 11. března 2021).

Zaměření Českých center je velice širokospektré, pro přehlednost ho proto rozdělme do tří oblastí: zprostředkovávání českého kulturního bohatství (organizace kulturních akcí spojených s literaturou, hudbou, výtvarným uměním, architekturou a dalšími), podpora ekonomiky a průmyslu (spolupráce s českými značkami v zahraničí a jejich prezentace na světových veletrzích) a vzdělání, věda, výzkum (organizace jazykových kurzů, provoz knihoven s českou literaturou, spolupráce s bohemistickými sekcemi na zahraničních školách, zprostředkovávání kontaktů a informací se zahraničními odborníky). Plánované postupy Českých center jsou zahrnuty ve stěžejním dokumentu „Strategie Českých center pro rok 2020–2023“.⁵⁵ Jeho jednotlivé cíle jsou rozděleny do čtyř priorit: 1. Globální témata a moderní identita České republiky, 2. Implementace „Koncepte jednotné zahraniční prezentace ČR“ a „Inovační strategie ČR 2019–2030“, 3. Současné umění a kulturní dědictví, kreativita, tvůrčí myšlení a vzdělávání, 4. Péče o stávající síť a její rozvoj.

Posilování vztahu s kraji je zahrnuto hned v první z priorit, která se soustředí na „budování pozitivního obrazu ČR prostřednictvím posílení spolupráce s Čechy žijícími v zahraničí, využívání potenciálu významných českých osobností v teritoriu pro efektivní zahraniční prezentaci a posilování spolupráce s odborníky působícími v zahraničí ve všech oblastech společenského života s důrazem na zástupce mladé generace“⁵⁶. Konkrétní kroky k péči o kulturní bohatství jsou obsaženy ve třetím okruhu strategií, podle níž Česká centra plánují rozvíjet samostatnou programovou činnost zviditelňováním relevantních významných kulturních událostí, prezentací tradic, osobností, tradičních řemesel a folklóru. Pro příklad lze uvést plánované představení „odkazu Jana Ámose Komenského ve vztahu k současné vzdělávací praxi a společenským potřebám“⁵⁷. Dokument se soustředí i na zdokonalení formy prezentace státu a nutné prohloubení spolupráce s příslušnými orgány veřejné správy a dalšími kulturními a společenskými aktéry.

Generální ředitel Českých center Ondřej Černý považuje za přední úspěchy instituce kvalitní koncepční a operativní spolupráci se zastupitelskými úřady MZV ČR a partnery v ČR, se kterými instituce uzavírá memoranda o spolupráci. Zároveň oceňuje aktivní zapojení do evropské sítě kulturních center – EUNIC, díky kterému je možné všechny oblasti působení provozovat v širším měřítku v souladu s pojetím EU a posílit

---

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid., 3.

⁵⁷ Ibid., 6.

tak prestiž ČR.⁵⁸ Naopak křehká stránka působení Českých center je jejich financování, které je závislé na příspěvcích zprostředkovatele, tedy MZV ČR, a vlastních ekonomických výnosech, jejichž významnou část tvoří zisky pouze jednoho z center – Českého domu v Moskvě.⁵⁹ Hospodaření Českých center od roku 2014 stagnovalo, nebo bylo ztrátové (s výjimkou roku 2020), nejvíce pak v roce 2016, kdy ztráta tvořila necelých 18 mil. Kč.

Tab. 1: Přehled hospodaření Českých center v letech 2010-2020

Rok	Náklady (v tis. Kč)	Výnosy (v tis. Kč)	Zisk (v tis. Kč)
2020	243 122,74	245 547,80	2 425,07
2019	269 096,19	259 576,72	-9 519,47
2018	267 392,21	259 097,09	-8 295,13
2017	231 881,35	230 853,36	-1 027,99
2016	238 603,58	220 652,35	-17 951,23
2015	252 584,08	252 584,08	0,00
2014	280 779,07	280 779,07	0,00
2013	280 867,84	281 495,40	627,56
2012	284 056,00	294 890,92	10 834,92
2011	259 982,73	299 241,19	39 258,46
2010	290 284,00	309 076,00	18 792,00

(Vytvořeno autorkou na základě dat Ministerstva zahraničních věcí České republiky dostupných na: <https://monitor.statnipokladna.cz/ucetni-jednotka/48546038/prehled?rad=m&obdobi=2012>)

3. Česká škola bez hranic

Velkou měrou přispívají k udržování vztahu s krajany i instituce nestátní – většinou v podobě neziskových organizací, krajanských spolků či soukromých společností. K analýze nestátních organizací, které se podílí na udržení české národní identity krajanů, byl vybrán jeden z jejich reprezentantů, a sice spolek Česká škola bez hranic. Pro tuto instituci jsme se rozhodli z důvodu jejího širokého pole působení (jedná se o síť 120 výukových center) a využití různých forem propagace „češství“ (nejen výukou jazyka, ale i historie a pořádáním mimoškolních aktivit). Česká škola bez hranic je zároveň

⁵⁸ Česká centra, „Výroční zpráva 2019“ (2019), https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/czechcentres.cz/statamic/downloads/vz_2019_cs.pdf (staženo 5. března 2021).

⁵⁹ ČTK, „Česká centra propustila některé pracovníky z pražského ústředí, příští rok má přibýt peněz“, *Hospodářské noviny*, (8. září 2017), <https://art.ihned.cz/divadlo/c1-65874140-ceske-centrum-koblerova-propousteni-praha> (staženo 11. února 2021).

jediným dlouhodobým projektem, který se výuce češtiny věnuje systematicky a nabízí tak i systémové změny ve prospěch svých studentů.

V následujících kapitole se zaměříme na fungování instituce, jejíž princip sounáležitosti a češství je vystižen mottem: „Vzdělávání bok po boku, nesuzování od dětství rozvratnými předsudky, obeznámeni se vším, co je významné a dobré v různých kulturách, ponесou v průběhu dospívání myšlenku vzájemné sounáležitosti. Při zachování lásky a hrdosti k vlastní zemi stanou se v myslích Evropany, vzdělanými a připravenými dovršit a upevnit dílo, které započali jejich předkové — vytvořit jednotnou a prosperující Evropu“⁶⁰. Zároveň popíšeme, jak je Česká škola bez hranic podporována Českou republikou a do jaké míry je zakotvena v jejím finančním a legislativním systému. Výchozími zdroji k analýze budou webové stránky České školy bez hranic⁶¹, informace poskytnuté předsedkyní spolku paní Lucií Slavíkovou-Boucher a osobní zkušenosti získané během autorčiny stáže v České škole bez hranic Paříž.

4.1 Řídící spolek

Vzdělávání občanů za hranicemi České republiky zajišťuje neziskový spolek Česká škola bez hranic z.s. (ČSBH), fungující od roku 2003. Spolek sdružuje výuková centra, koordinuje jejich činnost a zastává pozici garanta kvality jejich výuky tím, že dohlíží na dodržování výukových a administrativních parametrů. Jednotlivým institucím dodává vlastní výukové materiály a pomáhá jim s metodikou učení, která je přizpůsobena specifikům vícejazyčných žáků vyrůstajících v multikulturním prostředí. V současné době je součástí sítě institucí přes 120 výukových center s více než 3600 žáky.⁶² Jednotlivé školy nalezneme v Evropě (např. Londýně, Bruselu, Curychu, Drážďanech, Mnichově či Rhein-Mainu), ale i jinde ve světě (v Káhiře, Sydney, Chicagu, Texasu aj.). Předsedkyní spolku je po celou dobu působení jeho zakladatelka Lucie Slavíková-Boucher, jež získala v roce 2012 ocenění *Gratias Agit* od ministerstva zahraničí za šíření dobrého jména České republiky ve světě, místopředsedkyní je Iva Jirovská.

---

⁶⁰ Dana Musilová, „Mateřský jazyk jako podpora národní identity a zachování kulturního dědictví v Evropských školách“, in *Mezinárodní konference Heritage schools and diaspora* (Senát PČR: Česká škola bez hranic z. s., 2015), 28.
http://archive.csbh.cz/sites/default/files/SBORNIK_HERITAGE_SCHOOLS_AND_DIASPORA.pdf (staženo 4. března 2021).

⁶¹ „Česká škola bez hranic“, www.csbh.cz. (staženo 3. února 2021).

⁶² Česká škola bez hranic, „Newsletter Českých škol bez hranic“, (listopad 2020) 8.
<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AIApFU1s6Y3CVqQ&cid=D4A9C2FC126897F2&id=D4A9C2FC126897F2%21268&parId=root&o=OneUp> (staženo 12. března 2021).

Kromě rozvíjení členských škol spolek organizuje pravidelné konference ve spolupráci se Stálou komisí Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí za podpory MZV ČR. Na konferencích se svými příspěvky vystupují odborníci z řad pedagogů, akademiků a politiků věnujících se otázce češtiny v zahraničí, prezentaci vzdělávacích aktivit a postavení krajanů. Spolek Česká škola bez hranic tak necílí jen na své žáky, ale aktivně se zabývá „obecnějšími otázkami života zahraničních Čechů: kdo jsou, co dělají, jak se cítí – Čechy nebo cizinci, jak se dívají na svoji zemi původu, jaký k ní mají vztah, co by od ní potřebovali, co by pro ni mohli udělat. Vznikla tak myšlenka iniciovat širší debatu na toto téma v České republice; v Praze byly uspořádány tři mezinárodní konference (ve spolupráci se Senátem ČR, za podpory MZV ČR) věnované těmto otázkám“⁶³.

4.2 Výuka v jednotlivých institucích

První ČSBH vznikla v Paříži na podnět Lucie Slavíkové-Boucher, a to pouze v podobě volnočasové aktivity. Na myšlenku založení vzdělávací instituce ji přivedla její vlastní situace – s cizojazyčným partnerem a dětmi žila ve Francii, kde děti chodily do francouzské školy a Slavíková-Boucher tak pochopila, že je pro ně rozvoj češtiny jakožto aktivního sociálního jazyka v takovém prostředí velice náročný. Proto iniciovala zavedení organizované výuky, během které by se děti mohly potkávat s vrstevníky a komunikovat s nimi v češtině. Postupem času se Česká škola bez hranic Paříž stala inspirací k založení dalších stejně zaměřených institucí.

Dnes České školy bez hranic fungují jako „doplnění vzdělání, které žáci českého původu získávají v zahraničních školách“⁶⁴. Výuková centra pomocí vzdělávacího programu předávají žákům znalost nejen českého jazyka, ale i české kultury a jejich historicko-geografických reálií. Vyučovanými předměty bývá pouze český jazyk, literatura a realie českých zemí, obsah je zároveň přizpůsoben vícejazyčnosti žáků, kteří často pocházejí ze smíšených rodin (např. v Pařížské ČSBH je 95 % z česko-francouzských rodin).⁶⁵ Zároveň výuku v ČSBH mohou využívat děti diplomatů a zaměstnanců evropských institucí, kteří na určitou dobu opustí Českou republiku, a díky

---

⁶³ Lucie Slavíková-Boucher, „Vztah státu a jeho diaspory. Postřehy vyplývající ze zkušenosti Českých škol bez hranic“ (Citováno z písemného materiálu, který poskytla paní Lucie-Slavíková Boucher pro účely publikace: Brouček, Stanislav. *Česká republika a diaspora: Co bylo a co bude?* (Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2019).

⁶⁴ „O nás“, Česká škola bez hranic, <https://csbh.cz/o-nas/> (staženo 7. dubna 2021).

⁶⁵ Lucie Slavíková-Boucher, interview vedl Jan Burda. *Lucie Slavíková-Boucher o projektu České školy bez hranic*, Český rozhlas Plus, 14. května 2015, (4:30 - 5:00). <https://plus.rozhlas.cz/lucie-slavikova-boucher-o-projektu-ceske-skoly-bez-hranic-6598929> (staženo 13. ledna 2021).

ČSBH žáci pokračují ve vzdělávání v mateřském jazyce. Návrat do vlasti jim tak z tohoto pohledu může být velice usnadněn, čehož jsou důkazem pozitivní zpětné vazby rodičů, které oceňují především snadný přechod zpátky do českých škol po návratu do ČR.⁶⁶ Pro příklad uvádíme zpětnou vazbu rodiče žáka ČSBH: „Líbil se nám styl slovního hodnocení, velkým přínosem bylo, že se Anna naučila psát psacím písmem a může tak v Čechách navštěvovat některé předměty s vyššími ročníky, ačkoliv nastoupila, v souladu se svým věkem, opět do 1. třídy.“⁶⁷ (Z důvodu ochrany osobních údajů neuvádíme pravé jméno žáka a citovaného rodiče ponecháváme v anonymitě.)

Výuka v ČSBH probíhá zpravidla o víkendu, aby se děti v zahraničí mohly během školního týdne účastnit výuky dané země. Je určena pro děti ve věku od 18 měsíců do 15 let, a právě podle věku žáků je výuka rozdělena do kategorie předškolní a školní výuky, které se mění nejen svým obsahem, ale i formou. Předškolní výuka se soustředí především na rozvoj českého jazyka a jeho aktivního používání. Obsah je podáván zábavnou formou, od říkanek a zpívání písní přes pohybové a výtvarné aktivity, během kterých se žáci seznamují s českými tradicemi a rytmem českého roku. Následovná školní výuka klade v předmětu *Český jazyk a literatura* důraz opět na rozvoj jazyka v mluvené i písemné formě a vede žáky ke správnému užívání gramatiky a systematickému rozvoji slovní zásoby. Žáci se věnují pravidelné četbě české literatury, ze které pak vypracovávají čtenářské deníky, a seznamují se tak s jejím literárně-historickým kontextem.

Ve 4. a 5. třídě přibývá předmět *Můj český svět*, který mapuje historii a zeměpis České republiky. Od 6. třídy je nahrazen předmětem *České země včera a dnes*, který se také věnuje dějepisu a historii, obsah je však přizpůsoben vyššímu věku žáků, a proto se soustředí na detailnější informace a zároveň na pohled na Českou republiku v mezinárodním kontextu. Propojováním dějinných událostí země, kde děti žijí, s událostmi historickými a současnými v České republice, si žáci osvojí „rytmus“ českého roku s jeho významnými daty a událostmi. Zároveň je tak formována jejich národní identita, vycházející i z pocitu společné dějinné zkušenosti.

Důležitým výsledkem ČSBH je udržování českého jazyka u svých žáků, který je pro ně nezbytný k udržení vztahu s Českou republikou. Význam výuky jazyka vyplývá z jeho vlivu na národní identitu, jazyk je totiž jedním z nejdůležitějších kulturních statků,

---

⁶⁶ Zdroj: Interní dokumenty ČSBH poskytnuté ředitelkou školy Lucií Slavíkovou-Boucher.

⁶⁷ Ibid.

který je využíván při udržování soudržnosti národa.⁶⁸ To potvrzují i výsledky z mezinárodního průzkumu *International Social Survey Programme* z roku 2013, ve kterém 96 % Čechů označilo za hlavní kritérium „češství“ právě znalost jazyka.⁶⁹ Jazyk umožňuje komunikaci, porozumění a vnímání ostatních příslušníků národa, plní tedy nejen roli komunikační, ale i emocionální. Ředitelka Českých škol bez hranic Lucie Slavíková-Boucher navíc připomíná, že neznalost jazyka zavírá dveře před návratem do domoviny, zejména pak druhé generaci krajanů, kteří k zemi kvůli jazykové bariéře ztratí pouto.⁷⁰ Asimilační procesy, související s již zmíněným fenoménem globalizace, mají za následek, že se počet světových jazyků rychle zmenšuje, některé jazyky dokonce mizí.⁷¹ I z tohoto důvodu by na výuku jazyka měl být kladen důraz, což potvrzoval bývalý předseda Stálé komise Senátu pro krajany v zahraničí, Tomáš Grulich: „Po letech usilovné osvěty se zdá, že česká společnost začíná vnímat, že mezi zahraničními Čechy žijí lidé, kteří do ciziny odešli dobrovolně na základě svého svobodného rozhodnutí. Nyní jde o to, abychom si uvědomili, že nejde o nenávratnou ztrátu. Politická reprezentace musí vynaložit úsilí i prostředky k udržení kontaktů se svou diasporou v zahraničí. Výuka češtiny v jazykově smíšených rodinách je jednou z podstatných oblastí, vhodných podpory.“⁷²

4.3 Legislativa a financování

Začlenění Českých škol bez hranic do českého zákona bylo dlouhodobě rezonujícím tématem, jelikož po dobu prvních deseti let existence byla organizace pouze volnočasovou aktivitou. Tématu se ve své studii z roku 2015 věnoval Stanislav Brouček v rámci projektu „Analýza migrace českých občanů po roce 1989“. Z dotazníkových šetření vyplynulo, že uznání certifikátu ČSBH (který se dříve vydával) jako rovnocenného s českým vysvědčením by mělo přinést řadu výhod studentům, kteří by

---

⁶⁸ Miroslav Hroch, *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003), 47.; Šatava, *Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace*, 37., Klára Vlachová a Blanka Řeháková, „Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě“, *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review* 40, č. 4 (2004): 489.

⁶⁹ Klára Vlachová, „Česká národní identita: etnická či občanská?“, in *Národní identity a identifikace: Česká republika – Visegrádská čtyřka – Evropská unie*, (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., 2015), 138.

⁷⁰ Z osobního rozhovoru s paní ředitelkou České školy bez hranic, Lucií Slavíkovou-Boucher.

⁷¹ Luisa Maffi, „Langues menacées, savoirs en péril“, *Revue internationale des sciences sociales* 173, č. 3 (2002): 425–33.

⁷² Grulich, „Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a její vnímání českou společností“, 3. (staženo 11. dubna 2021).

díky zrovnoprávnění mohli snadno navázat na studium v ČR, zároveň by zrovnoprávnění zvýšilo prestiž ČSBH a motivaci vyučujících.⁷³

Legislativní změna, na jejímž základě některé z českých škol v zahraničí podepsaly smlouvu o poskytování vzdělání v zahraničí, nastala v roce 2015. Pilířem tohoto právního zakotvení se stal zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů.⁷⁴ Podle něj jsou výsledky vzdělávání ve smluvních školách rovnocenné s těmi získanými na území ČR, žák v 2. pololetí 9. ročníku získává české vysvědčení s doložkou o získání stupně základního vzdělání a splnění povinné školní docházky. Poskytovatelů vzdělávání v zahraničí, se kterými je smlouva uzavřena, je aktuálně 12⁷⁵ a na základě Rámcového vzdělávacího programu MŠMT ČR vypracovávají vlastní programové dokumenty, které se obecně shrnují pod názvem Školní vzdělávací program⁷⁶. Časová dotace hodin činí 165 výukových hodin ročně doplněných o povinnou domácí práci, což odpovídá rozsahu výuky ve školách v ČR v daných předmětech.

S legislativním ukotvením souvisí také financování smluvních škol, kterému se věnuje § 160 a § 162 školského zákona: „Ze státního rozpočtu se za podmínek stanovených tímto zákonem poskytují finanční prostředky vyčleněné na činnost (...) e) poskytovatelů vzdělávání v zahraničí“. Výše finančních prostředků je stanovena podle počtu žáků, vyučujících, odučených hodin a dalších faktorů. Do výpočtu se nezahrnují žáci bez českého občanství, zároveň se financování vztahuje pouze na výuku v období plnění školní docházky, tedy od 1. do 9. třídy (od 6 do 15 let).⁷⁷ Předškolní výuka tak z těchto zdrojů hrazena není. Pro příklad uveďme příspěvek MŠMT na poskytovatele Česká škola bez hranic Paříž, který v roce 2021 činil 657 354 Kč, což pokrývá náklady asi 30 % jejího rozpočtu.⁷⁸

---

⁷³ Brouček, *Migrace z České republiky po roce 1989 v základních tematických okruzích*, 155–57.

⁷⁴ Zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, občanského zákoníku, ve znění účinném od 25. srpna 2020. <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-25-8-2020> (staženo 13. února 2021).

⁷⁵ Počet poskytovatelů vzdělávání v zahraničí je uveden k datu 11. dubna 2021. Zdroj: „Seznam poskytovatelů vzdělávání v zahraničí, s nimiž je uzavřena smlouva o zajištění vzdělávání občanům České republiky v období plnění povinné školní docházky podle § 38 odst. 5 a 6 školského zákona“, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/seznam-poskytovatelu-vzdelavani-v-zahranici> (staženo 19. února 2021).

⁷⁶ Školní vzdělávací program zahrnuje specifická kritéria výuky a přesnou náplň výukových hodin.

⁷⁷ Detailní postup pro vypočítání výši příspěvku je k dispozici na webových stránkách MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, „Příspěvek poskytovatelům vzdělávání v zahraničí s uzavřenou smlouvou s MŠMT v roce 2021 (v souladu s § 162a školského zákona)“, (30. listopadu 2020). <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/prispevek-poskytovatelum-vzdelavani-v-zahranici-2021> (staženo 19. února 2021).

⁷⁸ Zdroj: Interní dokumenty ČSBH poskytnuté ředitelkou Lucií Slavíkovou-Boucher.

Poskytování finančních darů na základě vládního usnesení o zachování kulturního dědictví v zahraničí se pak vztahuje na české školy v zahraničí, které smlouvu s MŠMT nepodepsaly a nemají tudíž nárok na čerpání financí ze státního rozpočtu. Z darů jsou zároveň částečně hrazeny náklady na předškolní výuku a nadstavbové kulturní a vzdělávací projekty. Nedostatkem poskytování peněžních darů je, podle vedení škol, především jejich nesystematičnost, kvůli které s nimi nelze počítat v dlouhodobé perspektivě⁷⁹, a nedostatečnost, jelikož prostředky nepokryjí financování materiálů pro výuku, školení a odměn pro pedagogy. Právě ti pracují buď zdarma jakožto dobrovolníci, anebo za symbolickou odměnu, což zapříčiňuje jejich brzký odchod a časté střídání.⁸⁰ Velká část výdajů tak musí být hrazena ze stran rodičů dětí⁸¹, sponzorů a dárcovských příspěvků.

Fungování ČSBH vyjma Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zahraničních věcí ČR podporují Česká centra, která se podílejí na propagaci a spoluorganizování kulturních akcí či bezplatně poskytují prostory v zahraničí, ve kterých může probíhat výuka a další nadstavbový program. Dalšími partnery ČSBH je Stálá komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí, Radio Prague International, Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, Národní pedagogické muzeum, Národní pedagogická knihovna J. A. Komenského či Knihovna Václava Havla.

---

⁷⁹ Brouček, *Migrace z České republiky po roce 1989 v základních tematických okruzích*, 153.

⁸⁰ Lucie Slavíková-Boucher, „České školy bez hranic“ in *Konference Krajané a kultura 2010* (Praha: Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů, 2010): 2.

⁸¹ Školné ČSBH Paříž na školní rok 2020-2021 činilo 740 €.

Závěr

Práce se zaměřila na kulturní aspekty krajanské politiky – stále více a více na významu nabývající součásti zahraniční politiky ČR. Spolupráce a podpora diaspory již dnes přispívá k soudržnosti státu, jelikož čelí, z důvodu globalizačních trendů a zvýšené mobility obyvatelstva, novým výzvám. Potenciál politické síly, kterou s sebou tato skupina nese, se s postupující globalizací neustále zvyšuje. Češi žijící v zahraničí se tak stávají důležitým prvkem nejen na poli kulturním, ale přímo i na poli politickém. Je proto namístě si vůči ní stanovit zřetelný hodnotový postoj a po našem soudu i odpovídající podporu, včetně stálého udržování kontaktu. Tyto činnosti by měli vést nejen k samotnému upevnění národní identity u Čechů v zahraničí, ale zároveň i k jejímu předávání dalším generacím, která bude s postupující kvantitou stále výraznějším – a na české zájmy orientovaným – činitelem. Všechny tyto činnosti jsou zatím – ve srovnání s řadou dalších evropských států – bohužel silně zanedbávány. Proto jsme se pokusili odpovědět na výzkumnou otázku: *Jaké jsou kulturní strategie státu k udržení národní pospolitosti s krajany a kdo jsou hlavní aktéři české kulturní diplomacie?*

Práce se tématem kulturní diplomacie zabývala ze tří perspektiv, což umožnilo zkoumat problematiku po jednotlivých částech tak, aby byl poskytnut její ucelený obraz. V teoretické části jsme na základě literárních rešerší a deskriptivní metody vymezili vztah mezi krajanskou politikou a kulturou, přičemž jsme vymezili postavení aktérů v dané problematice. Na rozdíl od diplomacie tradiční se kulturní diplomacie účastní aktéři nejen státní, ale i ti nestátní, jedná se tedy o tzv. *Network Diplomacy model*, pro který je charakteristická vzájemná propojenost mezi jednotlivými subjekty (tuto propojenost jsme pak konkrétními příklady přiblížili v následující empirické části). Zároveň jsme popsali základní kritéria pro konstrukci národní identity, abychom z ní pak mohli vyjít při určování metodologie či efektivity jednotlivých institucí. Metodologií zde máme na mysli strategie, které jsou pro konstruování národní identity užívány: sdílení kulturních hodnot (jazyka, dějinné zkušenosti, pocitu sounáležitosti) pomocí příběhů, symbolů, populární kultury, literatury a dalších tradic, výměnou různých osobností kulturního života (vědců, umělců), podporou školních institucí v zahraničí či zřizování kulturních center.

V empirické části jsme se zabývali rozdělením činitelů kulturní diplomacie na vládní a nevládní aktéry a jejich vzájemném rozptýlení moci. Vedle této elementární kategorizace jsme se díky vymezení kritérií národní identity v teoretické části mohli věnovat konkrétním strategiím, jež subjekty k soudržnosti národa aplikují. Strategie

těchto institucí jsme popsali na základě jejich programových dokumentů (Koncepce jednotné zahraniční prezentace České republiky, Program podpory českého kulturního dědictví a Strategie Českých center pro rok 2020–2023) a oblastí podpory.

Ve druhé části empirické analýzy jsme vybrali na základě výše popsaných kritérií jako vzorový příklad nestátní instituce ČŠBH Paříž, na které jsme se snažili zevrubně popsat její strategie, přestože jsme si byli od počátku vědomi jisté specifčnosti, která se v určitých hlediscích běžné standardní nevládní instituci vymyká. Zaměřili jsme se tak na různé její aktivity: výuce českého jazyka, který umožní novým generacím návrat zpět do ČR, předávání dějinných zkušeností výukou zeměpisných a dějepisných reálií či organizaci konferencí na téma krajanských záležitostí. Naše pozornost směřovala vedle deskripce strategií aktéra i k jeho finanční podpoře ze strany státních financí. Toto hledisko nám tak poskytlo další náhled na to, jak intenzivní je podpora českých krajanů ze strany českého státu.

Po našem soudu bychom měli mít neustále na paměti, že krajané v zahraničí v sobě nesou velký vlivový potenciál, jak ten obecně kulturní, tak ten politický, a neměli bychom zapomínat ani na aspekt etický, který nás jako Čechy staví před otázku, jak naložit se svými spoluobčany, byť momentálně žijícími v jiném státním celku. Ať už si zvolíme hledisko pragmatické, či nikoli, (po provedeném zkoumání naší práce) vždy se kladný vztah a – nejen – finanční podpora v zahraničí žijícím spoluobčanům mnohokrát vrátí.

Summary

The thesis focused on the cultural aspects of kin-state politics. Due to the new challenges caused by globalization trends and increased population mobility, the cooperation with the diaspora faces new challenges and thus gains more and more in importance. Czechs living abroad become an important element not only in the cultural field but also in the political field. It is therefore appropriate to give appropriate support including constant contact to them. These activities should lead not only to the consolidation of the national identity of the Czechs abroad, but also to its transmission to future generations which could be an increasingly significant bearer of Czech culture. Unfortunately, all these activities are still (compared to many other European countries) severely neglected. The work deal with the topic of cultural diplomacy from three perspectives which in consequences make it possible to examine the issue in a compact and comprehensive picture.

In the theoretical part, we defined the relationship between kin-state politics and culture based on literary research and descriptive methods. Unlike traditional diplomacy, cultural diplomacy involves not only state's soft power but also non-state actors which is called *Network Diplomacy model* and characterized by interconnectedness between individual subjects (this interconnection is then presented by specific examples in the following empirical part). At the same time, we described the basic criteria for the construction of national identity which we then used to determine the methodology and effectiveness of individual institutions, especially sharing cultural values, exchanging different personalities of cultural life or supporting school institutions abroad.

In the empirical part, we dealt with the division of the actors of cultural diplomacy into governmental and non-governmental. In addition to this elementary categorization (thanks to the definition of national identity criteria in the theoretical part) we were able to focus on specific strategies that actors apply to the cohesion of the nation. Attention was paid especially to the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, the Standing Senate Commission on Compatriots Living Abroad and the Czech Centres. Their strategies were analysed on the basis of their program documents and areas of support.

The final part of the thesis described the strategies of the non-governmental institution Czech School without Borders Paris. We focused on its various activities, especially teaching the Czech language (which may enable new generations to return to the Czech Republic), passing on historical experience by teaching geographical and

historical facts or organizing conferences on expatriate issues. In addition to the description of the actor's strategies, our attention was also directed to the financial support from state finances. This aspect thus gained us further insight into how intense the support of Czech compatriots from the Czech state is.

Finally, we would like to claim that we should always keep in mind that compatriots abroad have great potential for influence, both generally cultural and political. A positive relationship and financial support to fellow citizens living abroad is always an advantageous step, both for the state and for its kin-minority.

Seznam použité literatury

Primární prameny

Česká centra. „Strategie Českých center 2020–2023“. b.r., https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/czechcentres.cz/statamic/downloads/about_us/strategie-ceskych-center-2020-2023.pdf (staženo 11. března 2021).

Česká centra. „Výroční zpráva 2019“, (2019). https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/czechcentres.cz/statamic/downloads/vz_2019_cs.pdf (staženo 5. března 2021).

Česká škola bez hranic. „Newsletter Českých škol bez hranic“, (listopad 2020). <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AIApFU1s6Y3CVqQ&cid=D4A9C2FC126891F2&id=D4A9C2FC126897F2%21268&parId=root&o=OneUp> (staženo 12. března 2021).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. „Příspěvek poskytovatelům vzdělávání v zahraničí s uzavřenou smlouvou s MŠMT v roce 2021 (v souladu s § 162a školského zákona)“, (30. listopadu 2020). <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/prispevek-poskytovatelum-vzdelavani-v-zahranici-2021> (staženo 19. února 2021).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. „Česká diplomacie 2019“. (Praha, 2020) https://www.mzv.cz/file/3909887/ceska_diplomacie_2019.pdf (staženo 21. března 2021).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. „Koncepte jednotné zahraniční prezentace České republiky“. (2019) https://amsp.cz/wp-content/uploads/2019/08/Aktualizace-koncepce-jednotn%C3%A9-prezentace-%C4%8CR-ma_ALBSBCSGPT52.pdf (staženo 11. března 2021).

Preambule ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění účinném k 15. února 2021.

Rámcová úmluva Rady Evropy ze dne 1. února 1995 o ochraně národnostních menšin, H (95) 10, 1. února 1995. <https://rm.coe.int/16800c10cf> (staženo 12. března 2021).

Senát Parlamentu České republiky. „Stálá komise Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí“, b.r. <https://csbh.cz/wp-content/uploads/2020/07/Senat.pdf> (staženo 3. března 2021).

Usnesení vlády České republiky č. 1014/2014 o zásadách politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí, (14. prosince 2014). <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/krajane.aspx> (staženo 3. února 2021).

Vyhláška č. 129/1988 Sb. o dohodě mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o vytvoření a činnosti Kulturního informačního střediska Československé socialistické republiky v Sovětském svazu (1988). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-129/zneni-19880411> (staženo 1. února 2021).

Zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, občanského zákoníku, ve znění účinném do 25. srpna 2020. <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-25-8-2020> (staženo 13. února 2021).

Sekundární literatura

Anderson, Benedict. *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso, 1983.

Anderson, Benedict. *Představy společnosti: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008.

Baker, Chris. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006.

Berry, John W. „A critique of critical acculturation". *International Journal of Intercultural Relations* 33, č. 5 (1. leden 2009): 361–71.

Brito, Brígida Rocha. „Hard, soft or smart sower: conceptual discussion or strategic definition?" *Janus.Net: e-Journal of International Relations* 1, č. 1 (2010): 112–14.

Brouček, Stanislav. *Česká republika a diaspora: Co bylo a co bude?*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2019.

Brouček, Stanislav. „Zahraniční Češi z domácí perspektivy". in *Češi – národ bez hranic: výběr textů a diskuse ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí*. ed. Stanislav Brouček. (Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011).

Brouček, Stanislav a kol. *Migrace z České republiky po roce 1989 v základních tematických okruzích*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2017.

Cull, Nicholas J. „WikiLeaks, Public Diplomacy 2.0 and the State of Digital Public Diplomacy". *Place Branding and Public Diplomacy* 7, č. 1 (1. únor 2011): 1–8.

ČTK. „Česká centra propustila některé pracovníky z pražského ústředí, příští rok má přibýt peněz". *Hospodářské noviny*, 8. září 2017.

Eriksen, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012.

Eriksen, Thomas Hylland. „Risking Security: Paradoxes of Social Cohesion", *Social and Cultural Anthropology*, Vrije Universiteit Amsterdam, (15. března 2005): 1-20.

- Gregory, Bruce. „Public diplomacy: sunrise of an academic field". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (1. března 2008): 274–90.
- Grulich, Tomáš. „Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a její vnímání českou společností" in *Mezinárodní konference Heritage schools and diaspora*, 48. (Senát PČR: Česká škola bez hranic z. s., 2015): 3-4.
- Hirt, Tomáš. „Přehled nejasností spjatých s konceptem etnicity v perspektivě post-barthovských přístupů". *AntropoWebzin*, č. 2–3 (2007): 86-93.
- Hirt, Tomáš. „Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu". *AntropoWebzin*, č. 2–3 (2007): 27-34.
- Hroch, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003.
- Maffi, Luisa. „Langues menacées, savoirs en péril". *Revue internationale des sciences sociales* 173, č. 3 (2002): 425–33.
- Martino, Mario De. „Soft Power: Theoretical Framework and Political Foundations". *Przegląd Europejski*, č. 4 (14. prosince 2020): 11–24.
- Moravec, Václav. *Média v tekutých časech: konvergence audiovizuálních médií v ČR*. Praha: Academia, 2016.
- Musilová, Dana. „Mateřský jazyk jako podpora národní identity a zachování kulturního dědictví v Evropských školách". in *Mezinárodní konference Heritage schools and diaspora*, 48. (Senát PČR: Česká škola bez hranic z. s., 2015): 28-30.
- Peterková, Jana. *Veřejná diplomacie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.
- Peterková, Jana. „Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky". *Mezinárodní vztahy/International Relations* 43, č. 2 (únor 2008): 5–24.
- Průcha, Jan. *Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha: Portál, 2004.

Slavíková-Boucher, Lucie. „České školy bez hranic" in *Konference Krajané a kultura 2010* (Praha: Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů, 2010).

Lucie Slavíková-Boucher. Interview vedl Jan Burda. *Lucie Slavíková-Boucher o projektu České školy bez hranic*. Český rozhlas Plus, 14. května 2015.

Lucie Slavíková-Boucher. „Vztah státu a jeho diaspory. Postřehy vyplývající ze zkušenosti Českých škol bez hranic". Citováno z písemného materiálu, který poskytla paní Lucie-Slavíková Boucher pro účely publikace: Brouček, Stanislav. *Česká republika a diaspora: Co bylo a co bude?*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2019.

Straubhaar, Thomas. „International Mobility of the Highly Skilled: Brain Gain, Brain Drain or Brain Exchange". *HWWA Discussion Paper*, č. 88 (2000).

Šatava, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009.

Štětka, Václav. *Mediální integrace národa v době globalizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

Tomalová, Eliška. *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008.

Trusinová, Romana. „Hierarchie sociálních identit – které sociální identity jsou pro Čechy důležité?" in *Národní identity a identifikace: Česká republika – Visegrádská čtyřka – Evropská unie* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., 2015).

Vlachová, Klára. „Česká národní identita: etnická či občanská?" in *Národní identity a identifikace: Česká republika – Visegrádská čtyřka – Evropská unie* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., 2015).

Vlachová, Klára a Blanka Řeháková. „Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě". *Sociologický Časopis/Czech Sociological Review* 40, č. 4 (2004): 489–508.

Webové stránky

Česká škola bez hranic. csbh.cz. (staženo 3. února 2021).

Česká škola bez hranic. „O nás“. <https://csbh.cz/o-nas/> (staženo 7. dubna 2021).

Dům zahraniční spolupráce. „Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí“. <https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici> (staženo 2. dubna 2021).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. „Seznam poskytovatelů vzdělávání v zahraničí, s nimiž je uzavřena smlouva o zajištění vzdělávání občanům České republiky v období plnění povinné školní docházky podle § 38 odst. 5 a 6 školského zákona“, <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/seznam-poskytovateluvzdelavani-v-zahranici> (staženo 19. února 2021).

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. „Krajané“. <https://www.mzv.cz/krajane> (staženo 12. dubna 2021).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. „Peněžní dary krajanským spolkům v roce 2020“.

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/financni_podpora/penezni_dary_do_zahranici/penezni_dary_krajanskym_spolkum_v_roce_3.html (staženo 4. dubna 2021). (10. března 2020).

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. „Veřejná diplomacie“.

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/index.html. (staženo 28. března 2021).

McClellan, Michael. „Public Diplomacy in the Context of Traditional Diplomacy“. 2004. <http://www.publicdiplomacy.org/45.htm> (staženo 28. března 2021).

Sociologická encyklopedie. „Kultura“. (Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: březen 2021). <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura> (staženo 29. března 2021).

Sociologická encyklopedie. „Národ“. (Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: březen 2021). <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1rod> (staženo 21. dubna 2021).

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Veronika Čechová

E-mail:

30068624@fsv.cuni.cz

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

zimní semestr 2020/2021

Semestr a školní rok ukončení práce:

letní semestr 2020/2021

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Ondřej Matějka, PhD.

Vedoucí práce:

PhDr. David Emler Ph. D.

Název práce:

Kulturní diplomacie jako součást krajanské politiky ČR a její institucionální podoba

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Práce se soustředí na kulturní dimenzi krajanské politiky, tedy na aktéry a strategie, které přispívají k udržování vztahu s Čechy žijícími v zahraničí. První část práce se věnuje teoretickému ukotvení, jednotlivým postupům krajanské politiky a poukazuje na fenomén národní identity, jenž významně přispívá k národní pospolitosti. Zbylé dvě empirické části vycházejí z teoretického rámce a na téma pohlíží z pohledu konkrétních aktérů, kteří kulturní aspekty krajanské politiky používají, přičemž jsou analyzovány programy a oblasti podpory státních, ale i nestátních institucí. Ze státních institucí byly vybrány Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Stálá Komise Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí a instituce Českých center, jako reprezentant nestátních institucí byla zvolena Česká škola bez hranic.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Původní práce se měla soustředit zejména na fenomén národní identity u dětí ze smíšených česko-francouzských rodin. Uchopení tématu, vzhledem k jeho konceptuálnímu roztržštění, by ovšem bylo velice komplikované, navíc by bylo třeba využít spíše psychologických poznatků, jelikož podstatnou součástí národní identity tvoří její subjektivní vnímání. Z tohoto důvodu se autorka rozhodla uchopit téma nikoliv z psychologické, ale ze zahraničně-politické perspektivy a nabytých poznatků využít při pozorování státních snah o národní pospolitost, kterých je dosahováno právě pomocí krajanské politiky, včetně její kulturní dimenze.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Práce je členěna do tří hlavních kapitol, jež reprezentují tři perspektivy, ze kterých je nahlíženo na kulturní aspekty krajanské politiky:

1. Teoretický rámec
2. Státní instituce a oblasti podpory české kulturní diplomacie
3. Česká škola bez hranic

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

1. Anderson, Benedict. Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism. London: Verso, 1983.
2. Brouček, Stanislav. „Zahraníční Češi z domácí perspektivy“. In Češi – národ bez hranic: výběr textů a diskuse ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2011. <https://ndk.cz/view/uuid:e09c1da0-6b0b-11e8-8470-005056827e52?page=uuid:2788a6f0-8931-11e8-ad64-005056825209>.

3. Česká centra. „Strategie Českých center 2020–2023“, https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/czechcentres.cz/statamic/downloads/about_us/strategie-ceskych-center-2020-2023.pdf
4. Dům zahraniční spolupráce. „Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí“. [dzs.cz. https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici](https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici).
5. Eriksen, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012
6. Grulich, Tomáš. „Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a její vnímání českou společností“. In Mezinárodní konference Heritage schools and diaspora, 48. Senát PČR: Česká škola bez hranic z. s., 2015.
7. Hroch, Miroslav. Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. <https://www.kosmas.cz/knihy/121115/pohledy-na-narod-a-nacionalismus/>.
8. Peterková, Jana. „Veřejná diplomacie malých států a realita České republiky“. Mezinárodní vztahy/International Relations 43, č. 2 (2008).
9. Průcha, Jan. Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. 1. vyd. Praha: Portál, 2004.
10. Slavíková-Boucher, Lucie. „České školy bez hranic“, 3. Národní muzeum: Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů, 2010.
11. Šatava, Leoš. Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009.
12. Tomalová, Eliška. Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008.
13. Trusínová, Romana. „Hierarchie sociálních identit – které sociální identity jsou pro Čechy důležité?“ In Národní identity a identifikace: Česká republika-Visegrádská čtyřka-Evropská unie, 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
14. Vlachová, Klára, a Blanka Řeháková. „Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě“. Sociologický Časopis/Czech Sociological Review 40, č. 4 (2004).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		